

Robert Wright: Morální zvíře

Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2011

Velice čtivě napsaná kniha předního amerického publicisty uvádí své čtenáře do posledních objevů v evoluční teorii Charlese Darwina. Není však určena pro začínající přírodovědce ani pro historiky vědecké teorie, mnohem spíše mluví k lidem, kteří se ptají po sociobiologických základech lidského chování.

Sám Darwin ve své slavné publikaci *O původu druhů přirozeným výběrem* (1859) o člověku jakožto druhu skoro vůbec nemluví. Svou teorii dokládá na různých želvách, pěnkavách, broucích, zabývá se vnějšími podmínkami, rozmnožováním a křížením, geografickým rozšiřováním, ale člověku se vyhýbá. Sám si byl příliš dobře vědom, na jak tenký led se s touto teorií dostává. Sám si byl příliš dobře vědom, že mluví-li o všech možných zvířatech a biologických principech, všichni se budou ptát po člověku a on nepopře, že vývoj člověka byl řízen týmiž principy. Problém Darwinovy teorie není ani tak, že by nebylo evidentní, že zvířata se přizpůsobují podmínkám, ve kterých žijí. Problémem je myšlenka, že člověk se choval velice podobně, že i on prošel jakýmsi vývojem, že nebyl jen „maličko omezen, aby nebyl roven Bohu“ (Ž 8). K tomu v poslední kapitole zmiňuje, že nejen tělo, ale i lidská psychika bude v budoucnu vysvětlena na evolučních základech.

Darwinisté v následujících desetiletích svedli tuhé boje, ve kterých postupně ovládli přírodovědecké badání. Skoro ve všech učebnicích můžete vidět chronicky známý obrázek vývoje hominidů. Na psychologických katedrách takový úspěch neměli. Až do šedesátých let ovládali katedry psychologie psychoanalytici a behavioristé, dědičnosti se přikládal marginální význam. Neodarwinisté však postupně odkrývali jedno pole lidského chování za druhým, aby všude nacházeli jediný klíč – přirozený výběr. A dávalo to smysl. Wright nám chce toto nové vidění lidského světa prezentovat. Volí k tomu celkem neobvyklou metodu, a sice že na případové studii konkrétního životně a profesně úspěšného člověka, o kterém máme celkem podrobná biografická data, dokládá často podvědomou motivaci řízenou přirozeným výběrem. Tím člověkem není nikdo jiný než sám Darwin.

Postupně si tak projdeme Darwinovo dospívání, roky na lodi Beagle, budování jeho společenského postavení a kariéry ve viktoriánské Anglii, výběru manželky, udržování pozice ve vědeckých kruzích, vyrovnávání se s rivaly a vlastními sebeklamy. Všechny tyto fáze dokumentované různými články a dopisy, které Charles napsal, jsou paralelizovány

s chováním lidoopů, případně dalšími druhy. Autor zmiňuje všechny možné nesnáze, se kterými Darwin zápasil, slepá místa v jeho teorii, která mu nedala spát. Zároveň ukazují i řešení, která se objevila až ve druhé půli 20. st., a některá dokonce teprve v posledních desetiletích. Neodarwinisté především objevili složitý sociální život savců, kde zdaleka neplatí, že nejsilnější vždy vítězí. Rovněž byl rozkryt význam příbuznosti v prioritizaci přerodělování zdrojů a péče, a to i v lidských rodinách. Revoluční byla teorie sobeckého genu. Vysvětleny byly různé strategie samců a samic v rámci více polygammních, a naopak monogammních skupin. Celé by to stále bylo postavené na hlavu, kdyby se lidé těmito principy řídili vědomě – to bychom o tom přece dávno věděli! Ne, je to řízeno geny, které k tomu používají emoce. Ochotněji se obětuješ za svého pokrevního bratra než za cizince. Spíše se uskromní babička, aby podpořila svého vnuka, než aby věnovala něco přizžené švagrové.

Zhodnocení: Kniha není souborem odborných článků. Nenajdeme tam grafy ani diagramy. Nicméně odkazy na jednotlivé publikace v poznámkovém aparátu dohledáme. Je doplněna bohatým rejstříkem. Jako úvod do problematiky ji vřele doporučuji. Darwinismus v psychologii nebyl široce akceptován, jelikož hrozilo nebezpečí, že opravňuje člověka, aby se choval jako dobytek. A během prvních pár set stran ve mně rostla jistá nechuť nad obrazem člověka, kterou mi neodarwinisté předkládali. Příliš jsem se poznával ve svých skrytých motivacích. Nicméně to, že rozumím svým emočním pohnutkám, neznamená, že se jimi budu řídit. A Wright v tomto bodě také opouští bezpečnou slonovinovou věž objektivních pozorovatelů a apeluje na čtenáře, aby se nenechali zavést na scestí „přirozenosti“. To, že se vývoj člověka celá tisíciletí odehrával v lovecké tlupě, neznamená, že se v 21. st. podle toho máme chovat. Naturalistický omyl není na místě. Celkem přesvědčivě dokládá, že i z evolučního hlediska je pro náš druh přínosné, abychom uplatňovali altruismus – bratrskou lásku, přesto, ale i právě proto, že to jde proti našim pudům. Zatímco axiómem většiny etik je tvrzení, že člověk usiluje o své štěstí, tak vezme, že to rozhodně není cílem evoluce – ta chce, abychom se co nejvíce rozmnožili, byť nás to bude stát všechny dobré vztahy, rodinu a se vši pravděpodobností i život.

Text knih nekoliduje s mým osobním přesvědčením křesťana. Ani v tom, co kniha říká, ani v tom, co předpokládá. Mohu bezpečně prohlásit, že lidé jak ve Starém, tak Novém zákoně se často chovají nikoli jako stádo spokojených oveček, ale přímo jako dobytek. Sobeckost a touha po vlastním zajištění, tolik typická pro obraz svévolníka, jak ho nacházíme v Žalmech a knihách moudrosti, je tepána napříč všemi knihami kánonu. Zákon by nebyl nutný, kdyby člověk takové sklony neměl. Je jako ohrada proti přirozenému sociopatologickému chování. Bible nekompromisně líčí hříchy pohanů, ale zrovna tak i lidu vyvoleného. Přesto si nemyslím, že by autor Žalmu 8 zcela blouznil, když opěvoval dokonalost lidského stvoření. Boží stvoření je nádherné, a to zdaleka nejen v lidské sféře. Člověk je krásný, když je svobodný. Když dělá věci ne ze strachu, ale z lásky. Když cítí emoce, ale je schopen je korigovat pro dobro svých nejbližších. Člověk je krásný, když dokáže vděčně přijímat a radostně se vydávat, když se nechá dotvářet

Bohem. Stvoření vnímám jako proces, nikoli jako jednorázové lusknutí prstem. Bůh má svět ve svých rukou a neustále ho hněte, drží a chrání. Bez Boha by se svět okamžitě rozpadl do nicoty, jelikož nic je snazší než něco a bez vyššího smyslu snazší vítězí. Samozřejmě to nejde dokázat, ale lze to spatřit očima víry.

Libor Duchek